

УДК 342.7

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2024-48-490>

О. М. Руднева, д. ю. н. , професор, головний науковий співробітник сектору порівняльного правознавства НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України
ORCID ID : 0000-0003-1190-2352

РЕПРОДУКТИВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

***Анотація.** У статті здійснено конституційно-правовий аналіз репродуктивних прав людини як складової права на охорону здоров'я в Україні. Автор досліджує правову природу репродуктивних прав, їх взаємозв'язок із правом на охорону здоров'я, а також законодавство України, що регулює доступ до репродуктивних послуг. Окрему увагу приділено ролі Конституції України, міжнародних договорів та актів, зокрема Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), у забезпеченні прав людини в контексті репродуктивного здоров'я.*

Досліджується, що відсутність чіткої нормативної бази для контролю за якістю репродуктивної медичної допомоги, а також неузгодженість законодавства щодо правових механізмів для забезпечення доступу до абортів та контрацепції залишають прогалини в правовому захисті громадян. Стаття підкреслює важливість адаптації національних стан-

дартів до міжнародних вимог, що дозволить забезпечити ефективний захист репродуктивних прав громадян.

Зроблено висновок про необхідність проведення комплексної правової реформи в сфері репродуктивних прав, що включатиме не лише зміни в законодавстві, але й вдосконалення медичних та соціальних програм, спрямованих на забезпечення рівного доступу до репродуктивних послуг для всіх громадян України.

Ключові слова: репродуктивні права людини, право на охорону здоров'я, конституційно-правове регулювання репродуктивних прав людини, гарантії реалізації репродуктивних прав людини, конституційно-правове регулювання допоміжних репродуктивних технологій, міжнародні стандарти у сфері репродуктивних прав людини.

Актуальність тематики : Репродуктивні права є невід'ємною складовою прав людини, що впливають із загального права на охорону здоров'я. Вони включають право кожної особи приймати вільні та відповідальні рішення щодо репродукції без дискримінації, примусу чи насильства. В Україні ці права гарантуються Конституцією, міжнародними договорами та національним законодавством. Водночас існує низка проблем, пов'язаних із їх реалізацією, що потребують глибокого правового аналізу.

Актуальність теми дослідження зумовлена декількома факторами. По-перше, сучасний розвиток медицини та біотехнологій відкриває нові можливості у сфері репродукції, що потребує відповідного правового регулювання. По-друге, питання доступу до репродуктивних послуг, включаючи безпечний аборт, допоміжні репродуктивні технології та контрацепцію, є предметом суспільних і політичних дискусій. По-третє, міжнародні стандарти вимагають від України адаптації національного законодавства до принципів прав людини, що включає усунення дискримінаційних бар'єрів у сфері репродуктивного здоров'я.

Крім того, воєнні дії, що тривають в Україні, суттєво впливають на реалізацію репродуктивних прав, обмежуючи доступ до медичних послуг, створюючи ризики насильства та порушуючи права внутрішньо переміщених осіб на належну охорону

здоров'я. Усе це вимагає комплексного дослідження конституційно-правових аспектів репродуктивних прав людини та пошуку шляхів їх удосконалення.

Проблематика дослідження.. Проблематика репродуктивних прав людини досліджується як у міжнародній, так і в українській правовій науці. Вагомий внесок у її розробку зробили міжнародні організації, зокрема Організація Об'єднаних Націй, Всесвітня організація охорони здоров'я, а також Європейський суд з прав людини, що у своїй практиці неодноразово розглядав питання щодо доступу до абортів, контрацепції та допоміжних репродуктивних технологій.

В Україні питання репродуктивних прав розглядаються у працях таких науковців, як О. Барабаш, С. Булеца, О. Власова, М. Громовчук, Т. Длугопольська, Т. Дробішевська, Л. Красицька, Ю. Лебедева, М. Мацькевич, Л. Наливайко, О. Пунда, П. Рабінович, Г. Романовський, Я. Шевченко та інші. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання ефективної імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство, правового регулювання допоміжних репродуктивних технологій та забезпечення рівного доступу до репродуктивних послуг для всіх категорій громадян.

Метою цієї наукової статті є аналіз конституційно-правових аспектів репродуктивних прав людини в Україні, дослідження існуючих проблем їх реалізації та вироблення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері. Зокрема, увага буде приділена питанням відповідності національного законодавства міжнародним стандартам, практичним аспектам доступу до репродуктивних послуг та усуненню правових прогалин, що перешкоджають ефективному здійсненню репродуктивних прав.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи конституційно-правові основи репродуктивних прав в Україні, передусім слід зазначити, що право на охорону здоров'я в Україні закріплене на конституційному рівні. Стаття 49 Конституції України проголошує: «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування» [13]. Крім того, стаття 24 Кон-

ституції України гарантує рівність прав і свобод, що також включає доступність репродуктивних послуг для всіх громадян, незалежно від статі, віку, соціального статусу чи інших факторів [13]. Однак права в репродуктивній сфері, як правило, не виділяються окремо, хоча їх частково можна віднести до загальної категорії прав на охорону здоров'я. У зв'язку з цим важливою є оцінка того, як національне законодавство забезпечує доступ до репродуктивних послуг, що включають як медичні, так і соціальні аспекти.

Так, Конституція України прямо не містить поняття «репродуктивні права», проте їх можна вивести з положень статті 21 (про невід'ємність прав і свобод людини), статті 24 (про рівність перед законом незалежно від статі), а також статті 49. Важливе значення мають і міжнародні акти, зокрема: Загальна декларація прав людини (стаття 25) [10]; Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) [12]; Пакти Організації Об'єднаних Націй про права людини, що гарантують право на охорону здоров'я [3]. Ключовим питанням залишається ефективність імплементації цих норм у національне законодавство та їхній практичний вплив.

Таким чином, право на охорону здоров'я передбачене статтею 49 Конституції України, що гарантує кожному право на медичне обслуговування та охорону здоров'я. У контексті репродуктивних прав це включає: доступ до сучасних методів контрацепції; право на медичну допомогу під час вагітності, пологів і післяпологового періоду; свободу у прийнятті рішень щодо народження дітей; захист від примусової стерилізації та інших форм репродуктивного насильства та ін.

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» конкретизує ці права, зазначаючи, що кожна людина має право на репродуктивне здоров'я та відповідні медичні послуги [11].

Водночас проблема репродуктивних прав в Україні також має своє відображення в міжнародних правових нормах, зокрема в актах Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій, таких як Міжнародний пакт про громадянські

та політичні права [17], Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) [12] та інші.

Право на репродуктивне здоров'я включає в себе цілий комплекс прав, що сприяють реалізації індивідуальних репродуктивних виборів, включаючи право на планування сім'ї, доступ до контрацептивів, безпечні аборти, медичну допомогу під час вагітності та пологів, а також підтримку післяпологової допомоги. В Україні цей комплекс прав регулюється рядом нормативно-правових актів, таких як Закони України та спеціалізовані постанови та інструкції Міністерства охорони здоров'я України.

Проте, не всі аспекти репродуктивних прав, зокрема у сфері доступу до контрацепції та абортів, є достатньо захищеними або регульованими на рівні національного законодавства. Зокрема, проблема доступу до безпечних абортів та контрацептивів є важливою у контексті забезпечення репродуктивних прав громадян України, адже наявні правові норми не завжди гарантують повний доступ до таких послуг без дискримінації або перепон.

Важливо акцентувати увагу і на взаємодії конституційних норм та міжнародних стандартів. Україна, будучи учасником численних міжнародних договорів, зобов'язана забезпечувати права людини, в тому числі репродуктивні права, відповідно до міжнародних стандартів [5, 18]. Важливим є те, що в Україні існує певна невідповідність між міжнародними нормами та реаліями правового регулювання у сфері репродуктивних прав [4].

Так, у відповідності до міжнародних стандартів, зокрема CEDAW, Україна зобов'язана забезпечувати жінкам доступ до медичних послуг, що пов'язані з репродукцією, без обмежень і дискримінації, в тому числі забезпечувати доступ до безпечних абортів. Це питання набуло особливої актуальності в контексті розвитку правової реформи та змін в законодавстві.

Статева освіта в школах не повністю відповідає Технічним рекомендаціям ЮНЕСКО (вона не є належною, оскільки не завжди надається вчасно або іноді не є точною) [9]. Це питання

було порушено активістами охорони здоров'я в офіційній електронній петиції до Президента України на його сайті [19] та підтверджено Міністром освіти і науки України, який зобов'язався вжити подальших заходів [8].

Війна в Україні висвітлила нагальні проблеми правового регулювання репродуктивних прав [1], що вимагає не лише невідкладних заходів реагування [15], а й стратегічних змін у законодавчій політиці [6]. Необхідним є впровадження спеціальних правових гарантій для осіб, які постраждали від насильства внаслідок війни [2], створення механізмів компенсації та спрощеного доступу до репродуктивних послуг для внутрішньо переміщених осіб. Особливої уваги потребує гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами захисту репродуктивного здоров'я в умовах гуманітарної кризи. Ці заходи сприятимуть не лише захисту прав людини, а й відновленню суспільного добробуту після завершення воєнних дій.

Водночас, слід зазначити, що в Україні реальні обмеження щодо репродуктивних прав можуть бути пов'язані і з відсутністю належного фінансування медицини та недостатньою кількістю державних програм, що можуть встановлювати певні бар'єри для доступу до послуг у цій сфері [16]. Також нагальною є систематизація нормативно-правових актів, що регулюють діяльність вищезазначених суб'єктів у сфері забезпечення репродуктивних прав людини [14]. Проблема юридичної невизначеності у питанні абортів, контрацепції, а також правових механізмів забезпечення репродуктивних прав залишається значною і потребує особливої уваги законодавця зважаючи на те, що забезпечення свободи репродуктивного вибору є ключовим елементом прав людини, що дозволяє кожному самостійно приймати рішення щодо народження дітей та репродуктивного здоров'я без зовнішнього втручання чи дискримінації [7].

Слід також зазначити, що допоміжні репродуктивні технології є важливим механізмом реалізації права на охорону здоров'я, особливо для осіб, які не можуть завагітніти природним шляхом. В Україні питання правового регулювання допоміжної репродуктології залишається недостатньо розробленим,

що створює низку проблем, пов'язаних із визначенням правового статусу ембріонів, порядком використання сурогатного материнства та захистом прав реципієнтів і донорів. На сьогодні в Україні дозволено застосування допоміжних репродуктивних технологій, але законодавчі норми є фрагментарними, що створює правову невизначеність, особливо в умовах міжнародних програм сурогатного материнства [7]. Так, відсутність чітких законодавчих механізмів захисту прав учасників процедур допоміжної репродукції ускладнює доступ до цих технологій та може призводити до зловживань. Удосконалення правового регулювання у цій сфері є необхідною умовою для забезпечення рівного доступу до сучасних репродуктивних технологій та гарантування прав осіб, які ними користуються.

За результатами аналізу правового регулювання репродуктивних прав в Україні, серед проблем та викликів правового регулювання репродуктивних прав в Україні, варто відзначити низку важливих аспектів, що потребують вирішення на законодавчому рівні: 1) недостатня правова захищеність жінок при доступі до репродуктивних послуг: хоча існують закони, що гарантують право на охорону здоров'я, на практиці доступ до деяких послуг залишається обмеженим, зокрема через недостатнє фінансування, низьку інформованість або місцеві обмеження; 2) відсутність чіткої нормативної бази для контролю за якістю репродуктивної медичної допомоги, що може призвести до випадків надання неякісних послуг або до обмеження доступу до них для певних категорій осіб; 3) невизначеність правових механізмів щодо абортів та контрацепції, бо існуюче законодавство не завжди забезпечує чітке регулювання цих питань, що призводить до обмеження доступу до медичних послуг; 4) українське законодавство містить суперечливі положення щодо допоміжних репродуктивних технологій, бо на рівні законів України не забезпечено достатнього врегулювання, що створює правову невизначеність; 5) незважаючи на законодавчі гарантії рівності, жінки з інвалідністю та соціально вразливі групи стикаються з труднощами у реалізації репродуктивних прав.

Висновки. Репродуктивні права людини є невід'ємною складовою права на охорону здоров'я, однак національне законодавство України в цій сфері залишається недостатньо гармонізованим з міжнародними стандартами та не завжди забезпечує належний рівень захисту прав громадян, зокрема жінок. Конституційно-правовий аналіз свідчить про те, що, хоча основні принципи прав людини, зокрема право на охорону здоров'я, закріплені в Конституції України, їх реалізація в сфері репродуктивного здоров'я потребує удосконалень.

Зокрема, правова невизначеність у регулюванні доступу до репродуктивних послуг, таких як аборти, контрацепція, а також медичні послуги під час вагітності та пологів, не забезпечує належного рівня правової захищеності. Відсутність чіткої нормативної бази, яка б регулювала якість репродуктивної медичної допомоги, створює додаткові бар'єри для громадян у доступі до медичних послуг, особливо для вразливих груп населення, зокрема молоді, осіб з низьким рівнем доходів та проживаючих у сільських регіонах.

У контексті війни питання репродуктивних прав набувають додаткової значущості через зниження рівня народжуваності, міграцію, а також фізичні та психологічні травми, що мають серйозні наслідки для репродуктивного здоров'я населення. Війна призвела до численних втрат серед молодого та працездатного населення, що, в свою чергу, створює демографічні виклики для держави.

Важливо зазначити, що у повоєнний період Україна зіткнеться не лише з відновленням економіки та інфраструктури, а й із необхідністю реабілітації репродуктивного здоров'я нації. Враховуючи великий розрив у чисельності населення через втрати, внутрішньо переміщених осіб та загальний вплив війни на психоемоційний стан громадян, необхідно буде зосередити зусилля на підтримці жінок і сімей у відновленні їхніх репродуктивних функцій. Одним із ключових завдань стане надання доступу до сучасних репродуктивних послуг, психологічної та медичної допомоги, а також відновлення програм планування сім'ї, що дозволить знизити демографічний спад і сприяти

стабільному розвитку українського суспільства в умовах повоєнного відновлення. Важливо, щоб уряд і міжнародні організації також зосередили увагу на цій проблемі, забезпечивши необхідні ресурси для підтримки репродуктивного здоров'я в умовах війни та післявоєнного періоду.

Враховуючи ці проблеми, необхідно провести комплексну реформу правового регулювання репродуктивних прав в Україні. Основними напрямками такої реформи мають бути:

1. Удосконалення законодавства щодо репродуктивних прав, зокрема забезпечення доступу до безпечних абортів, контрацептивів та планування сім'ї без дискримінації. Це передбачає перегляд чинних нормативно-правових актів та інтеграцію міжнародних стандартів, зокрема норм Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), у національну правову систему.

2. Забезпечення рівного доступу до медичних послуг у сфері репродуктивного здоров'я для всіх громадян, незалежно від їх соціального статусу чи місця проживання. Для цього важливо розширити державні програми, спрямовані на покриття витрат на репродуктивну медицину, а також на підвищення кваліфікації медичних працівників у цій сфері.

3. Удосконалення механізмів нагляду та контролю за якістю медичних послуг у сфері репродуктивного здоров'я, що включає встановлення чітких стандартів надання медичних послуг та системи контролю за їх виконанням.

4. Освітні ініціативи та підвищення обізнаності громадян щодо їх репродуктивних прав. Це включає як надання інформації через медіа та освітні програми, так і безпосередньо в медичних закладах.

5. Запровадження механізмів правової допомоги для осіб, чий репродуктивні права порушуються, зокрема для жінок, які стикаються з перешкодами у доступі до медичних послуг або зі змінами в законодавстві, що обмежують їхні права.

6. Відновлення та підтримка репродуктивних послуг для постраждалих від війни, слід запровадити програми, що включають доступ до лікування репродуктивних травм, психологічну реа-

білітацію, а також надання консультацій щодо планування сім'ї. Це має бути частиною медичних програм для відновлення репродуктивного здоров'я в умовах війни.

7. З урахуванням значної кількості внутрішньо переміщених осіб, важливо створити спеціальні **мобільні медичні бригади та медичні центри**, що забезпечать доступ до репродуктивних послуг у віддалених або постраждалих від бойових дій регіонах, де інфраструктура в сфері охорони здоров'я може бути значно зруйнована.

8. Враховуючи численні психотравми, які зазнали жінки та чоловіки під час війни, особливо у зв'язку з сексуальним насильством та травмами, необхідно створити **програми психологічної допомоги та реабілітації репродуктивного здоров'я**, що допоможуть відновити психологічну стійкість і підтримати здатність до репродуктивного функціонування.

9. **Залучення міжнародних організацій та партнерів** для надання допомоги в післявоєнному відновленні репродуктивного здоров'я є критично важливим. Це передбачає створення спільних програм із міжнародними організаціями для забезпечення доступу до сучасних медичних технологій та препаратів, які сприяють відновленню репродуктивних функцій у постраждалих від війни.

10. У рамках повоєнного відновлення слід **впровадити державні програми, що заохочують народжуваність**, зокрема надання фінансової підтримки сім'ям, що планують народження дітей, доступ до безкоштовних або пільгових медичних послуг, програм психологічної підтримки для молодих сімей та одиноких матерів. Це дозволить знизити демографічний спад та сприяти стабільному розвитку нації в післявоєнний період.

Таким чином, реформа у сфері репродуктивних прав є не лише питанням правової та медичної політики, а й стратегічним кроком. Реформа репродуктивних прав в Україні в умовах війни та повоєнного відновлення має враховувати не лише юридичні та медичні аспекти, але й глибокий соціально-психологічний контекст, з урахуванням потреб громадян, що постраждали від війни, та потреби відновлення демографічної ситуації.

Для досягнення ефективних результатів важливо, щоб ці зміни супроводжувалися також громадською підтримкою та усвідомленням важливості репродуктивного здоров'я як складової загального благополуччя нації. Тільки комплексний підхід, що включає правову, медичну, соціальну та освітню складові, здатен забезпечити ефективне виконання репродуктивних прав в Україні.

Список використаних джерел:

1. 1,000 days of the full-scale war: Ukrainian women drive humanitarian response and recovery amid growing security threats. *UN Women – Ukraine*. 18 november 2024. URL: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2024/11/1000-days-of-the-full-scale-war-ukrainian-women-drive-humanitarian-response-and-recovery-amid-growing-security-threats>
2. 2. Ukraine crisis: sexual and reproductive health and rights are as relevant one year on – Countdown 2030. *Countdown 2030 Europe*. 06 March 2023. URL: <https://www.countdown2030europe.org/resources/ukraine-crisis-sexual-and-reproductive-health-and-rights-are-relevant-one-year>
3. Human rights. *World Health Organization (WHO)*. 01 december 2023. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/human-rights-and-health>
4. International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 14 March 2018. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/1/international-technical-guidance-on-sexuality-education>
5. Kashyntseva O. Y., Pokalchuk O. Y. The fulfillment of reproductive rights in Ukraine: balancing the EU standards and the challenges of the war. *Medicine pravo*. 2023. № 2(32). P. 9–22. URL: <https://medlaw-journal.com/index.php/journal/article/view/71>
6. Kism di E., Pitchforth E. Sexual and reproductive health, rights and justice in the war against Ukraine 2022. *Sexual and Reproductive Health Matters*. 2022. Vol. 30, №. 1. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9004523/>
7. Nalyvaiko L., Pryputen D., Verba I., Lebedieva Y., Chepik-Trehubenko O. The European Convention on Human Rights and the Practice of the ECtHR in the Field of Gestational Surrogacy. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Vol. 6. №2. P. 206–2019. URL: https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1684147648.pdf
8. Serdyuk Anna. (2024). Over 8 million women and girls in Ukraine will need humanitarian assistance in 2024. 22 February 2024. *United Nations*

- Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/en/261357-over-8-million-women-and-girls-ukraine-will-need-humanitarian-assistance-2024>
9. Впровадження обов'язкового статевого виховання в систему освіти України. *Електронні петиції – Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/179600>
 10. Загальна декларація прав людини : Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) -Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
 11. Закон України. Основи законодавства України про охорону здоров'я. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 4, ст.19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
 12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 18.12.1979 р. № 995–207 станом на 6 жовтня 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
 13. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
 14. Лебедева Ю. Конституційно-правове забезпечення свободи репродуктивного вибору особи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/13.pdf>
 15. Лебедева Ю. В. (2024). Нормативно-правове забезпечення реалізації права на посмертне відтворення військовослужбовців та інших осіб: зарубіжний досвід та регламентація в Україні. *Kyiv Law Journal*. 2024. № 1. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/397/384>
 16. Лебедева Ю. В. Організаційно-правові гарантії репродуктивних прав людини в Україні: конституційно-правова характеристика. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Т. 6, № 127. С. 95–103. URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/266>
 17. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148–08) від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
 18. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посіб. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 184 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3716/МПСПЛ_навч.%20посібник_05.06.19.pdf?sequence=1&isAllowed=y
 19. Семенюта І. Міністерство освіти відповіло на петицію про впровадження статевого виховання в школах. *Ms.detector.media*. 12 травня

2023. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/31922/2023-05-12-ministerstvo-osvity-vidpovilo-na-petytsiyu-pro-vprovadzhennya-statevogo-vykhovannya-v-shkolakh>

REFERENCES :

1. 1,000 days of the full-scale war: Ukrainian women drive humanitarian response and recovery amid growing security threats. UN Women – Ukraine. 18 november 2024. URL: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2024/11/1000-days-of-the-full-scale-war-ukrainian-women-drive-humanitarian-response-and-recovery-amid-growing-security-threats>
2. Ukraine crisis: sexual and reproductive health and rights are as relevant one year on – Countdown 2030. Countdown 2030 Europe. 06 March 2023. URL: <https://www.countdown2030europe.org/resources/ukraine-crisis-sexual-and-reproductive-health-and-rights-are-relevant-one-year>
3. Human rights. World Health Organization (WHO). 01 december 2023. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/human-rights-and-health>
4. International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 14 March 2018. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/1/international-technical-guidance-on-sexuality-education>
5. Kashyntseva O. Y., Pokalchuk O. Y. (2023). The fulfillment of reproductive rights in Ukraine: balancing the EU standards and the challenges of the war. *Medicine pravo*. № 2(32). URL: <https://medlaw-journal.com/index.php/journal/article/view/71>
6. Kismödi E., Pitchforth E. (2022). Sexual and reproductive health, rights and justice in the war against Ukraine 2022. *Sexual and Reproductive Health Matters*. Vol. 30, №. 1. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9004523/>
7. Nalyvaiko L., Pryputen D., Verba I., Lebedieva Y., Chepik-Trehubenko O. (2023). The European Convention on Human Rights and the Practice of the ECtHR in the Field of Gestational Surrogacy. *Access to Justice in Eastern Europe*. Vol. 6. № 2. URL: https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1684147648.pdf
8. Serdyuk Anna. (2024). Over 8 million women and girls in Ukraine will need humanitarian assistance in 2024. United Nations Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/en/261357-over-8-million-women-and-girls-ukraine-will-need-humanitarian-assistance-2024>
9. Vprovadzhennia oboviazkovoho statevoho vykhovannya v systemu osvity Ukrainy. Elektronni petytsii – Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/179600>

10. Zahalna deklaratsiia prav liudyny : Pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (II-I)
Heneralnoi Asamblei OON vid 10 hrudnia 1948 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
11. Zakon Ukrainy. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1993, №4, art.19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
12. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii shchodo zhinok : Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii vid 18.12.1979 r. №995-207 stanom na 6 zhovtnia 1999 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
13. Konstytutsiia Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1996, № 30, art. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Lebedieva Yu. (2023). Konstytutsiino-pravove zabezpechennia svobody reproduktyvnoho vyboru osoby. *Analitychno-porivnialne pravoznnavstvo*. № 3. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/13.pdf>
15. Lebedieva Yu. V. (2024). Normatyvno-pravove zabezpechennia realizatsii prava na posmertne vidtvorennia viiskovoslužbovtiv ta inshykh osib: zarubizhnyi dosvid ta rehlamentatsiia v Ukraini. *Kyiv Law Journal*. № 1. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/397/384>
16. Lebedieva Yu. V. (2023). Orhanizatsiino-pravovi harantii reproduktyvnykh prav liudyny v ukraini: konstytutsiino-pravova kharakterystyka. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Voll 6, № 127. URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/266>
17. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava : Mizhnarodnyi pakt ratyfikovano Ukazom Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR № 2148-VIII (2148-08) vid 19.10.1973 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
18. Nalyvaiko L. R., Stepanenko K. V. (2019). Mizhnarodno-pravovi standarty prav liudyny : navch. posib. Dnipro : Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav. URL: https://er.dduvs.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3716/MPSPL_navch.%20posibnyk_05.06.19.pdf?sequence=1&isAllowed=1
19. Semeniuta I. (2023). Ministerstvo osvity vidpovilo na petytsiiu pro vprovadzhenia statevoho vykhovannia v shkolakh. *Ms.detector.media*. 12 travnia 2023. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/31922/2023-05-12-ministerstvo-osvity-vidpovilo-na-petytsiyu-pro-vprovadzheniya-statevogo-vykhovannya-v-shkolakh>

O. M. Rudneva

**Reproductive Human Rights as a Component of the Right to Healthcare:
Constitutional and Legal Aspect**

***Abstract.** The article provides a constitutional and legal analysis of reproductive human rights as a component of the right to health care in Ukraine. The author examines the legal nature of reproductive rights, their relationship with the right to health care, as well as the current legislation of Ukraine regulating access to reproductive services. Special attention is paid to the role of the Constitution of Ukraine, international treaties and acts, in particular the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), in ensuring human rights in the context of reproductive health.*

The author notes that although the Constitution of Ukraine guarantees the right to health care and equal rights of citizens, in practice there are problems with the effective provision of reproductive rights in Ukraine, in particular in matters of access to safe abortions, contraceptives, as well as the provision of medical services during pregnancy and childbirth. The article emphasizes the need to improve the legal regulation of this area, in particular through improving the financing of medical services, increasing the level of public awareness and combating discrimination in access to medical services.

It is investigated that the lack of a clear regulatory framework for monitoring the quality of reproductive health care, as well as the inconsistency of legislation regarding legal mechanisms for ensuring access to abortion and contraception, leave gaps in the legal protection of citizens. The article emphasizes the importance of adapting national standards to international requirements, which will ensure effective protection of citizens' reproductive rights.

In the context of war and post-war reconstruction, special attention is paid to the impact of war on the demographic situation and reproductive health. Given the great human and social losses, in the author's opinion, it is necessary to introduce special programs to restore reproductive health, in particular for war victims, internally displaced persons, as well as to support national demography. It is important to expand access to reproductive services, introduce mobile medical teams, rehabilitation programs and international assistance to restore reproductive health in the post-war period.

Reproductive rights reform is not only a matter of legal and medical policy, but also a strategic step. The reform of reproductive rights in Ukraine in the context

of war and post-war reconstruction should take into account not only legal and medical aspects, but also the deep social and psychological context, taking into account the needs of citizens affected by the war and the need to restore the demographic situation. To achieve effective results, it is important that these changes are also accompanied by public support and awareness of the importance of reproductive health as a component of the nation's overall well-being. Only a comprehensive approach, including legal, medical, social and educational components, can ensure the effective implementation of reproductive rights in Ukraine.

Keywords: *reproductive human rights, the right to health care, constitutional and legal regulation of reproductive human rights, guarantees for the implementation of reproductive human rights, constitutional and legal regulation of assisted reproductive technologies, international standards in the field of reproductive human rights.*